

Aprentatge servei, un camí sense retorn

Laura Rubio i Serrano

Com recullen les últimes pàgines d'aquest monogràfic, va ser el 2003 quan, alguns (molts, en realitat) dels que tot seguit escriuen, van aproximar-se per primera vegada al concepte aprenentatge servei. La idea no era nova; són moltes les experiències de la tradició pedagògica que apunten als principals elements de l'aprenentatge servei. Però, el concepte i la seva llarga i intensa trajectòria internacional en països com Argentina i Estats Units, van esdevenir elements cabdals per al seu (re)descobriments en el nostre territori. L'aprenentatge servei —a partir de llavors, APS— apareixia com una combinació perfecta de potència pedagògica i capacitat de transformació social. Per a molts de nosaltres començava així un camí sense retorn en la manera d'entendre la tasca educativa.

A partir d'aquell moment, la voluntat d'oferir oportunitats perquè infants i joves coneguin i reconeguin el món complex en el que viuen, així com també s'impliquin de forma activa en la seva millora, ha permès dissenyar i implementar bones pràctiques d'APS en els diferents àmbits i nivells educatius. A més, l'empeny per difondre i amplificar les virtuts de l'APS, ha fet possible promoure i concretar la proposta arreu del territori català, i després també l'espanyol. Res d'això no hagués estat possible sense el treball il·lusionat i perseverant d'algunes institucions i moltes persones que, d'ençà aquell inici, han treballat en aquesta direcció. Vagi per endavant l'agraïment més sincer a totes i cadascuna d'elles. Moltes gràcies.

Avui han passat ja alguns anys i l'escenari —almenys el socioeconòmic— ha canviat. En tot cas, però, continua essent present la convicció que l'APS representa una clara oportunitat pedagògica i social. Una manera d'entendre l'educació de forma integral, compromesa i transformadora. És des d'aquí on pren sentit el monogràfic que es presenta a continuació, on recollim diferents aportacions, que van des de reflexions teoricopràctiques fins a l'anàlisi d'experiències. Totes elles han de permetre seguir aprofundint en les possibilitats que ofereix l'APS en un context en el que resulta cada vegada més necessari educar en valors com la responsabilitat, la participació i la cooperació.

El primer article, signat pels professors Miquel Martínez i Josep Puig, ens convida a recuperar alguns autors de referència que, des de la teoria de l'educació, representen clars antecedents de l'APS. Així, una relectura de les aportacions de James, Dewey, Makarenko i Baden Powell ens permet reconèixer el principi d'activitat aparegut a l'Escola Nova com un dels fonaments teòrics de primer ordre en l'APS. En la segona part del capítol, els autors apunten alguns dels principals arguments pels quals cal impulsar l'APS a l'educació actual.

A continuació, el professor Josep Palos descriu l'APS com un clar vehicle per dur a terme l'aprenentatge per competències que avui impera en els discursos pedagògics. L'article destaca com l'APS permet un aprenentatge contextualitzat, integrat, integral i funcional. El fet que l'APS acosti la institució escolar a la comunitat afavo-

reix el desenvolupament de competències enteses de manera global, atenent les necessitats i desenvolupant la participació, compromís i autonomia dels infants i joves.

Com a emprenedora social, Roser Batlle ha tingut l'oportunitat de conèixer de prop la complexitat del panorama mundial de l'APS. És des d'aquí d'on ens ofereix una visió comparativa entre sis països en els quals l'APS s'ha anat instaurant en l'escenari educatiu: Mèxic, Estats Units, Argentina, Colòmbia, Holanda i Espanya. La revisió posa de relleu com els diferents moments, contextos i conceptualitzacions de l'APS han donat lloc a un divers però també ric mapa de l'APS en el món.

A partir d'aquí, el dossier s'obre a una mirada més pràctica i vivencial. En aquest cas, la professora Xus Martín explora com la voluntat de projecció social permet enriquir la proposta metodològica de treball per projectes clàssicament entesa. La concreció d'aquesta sinèrgia es presenta a través de dues experiències: «el Racó de perruqueria», de la Unitat d'Escolaritat Compartida Esclat-Bellvitge; i «A peu per l'Alt Congost», tres rutes per gaudir dels Hostalets de Balenyà i Tona de l'IES Pere Barnils de Centelles (Osona).

És en el cinquè article on la professora Mariona Graell presenta el projecte d'APS «Donació de sang i educació per la ciutadania» impulsat pel Banc de Sang i Teixits de Catalunya, a través de l'experiència concreta desenvolupada a l'escola Valldemia de Mataró. El text destaca i sistematitza la important tasca pedagògica —a més de la social— que pot arribar a tenir una entitat no educativa en el moment en el que decideix promoure o implicar-se en un projecte d'APS.

Les pàgines següents permeten aprofundir, a través de les paraules de la professora Maribel de la Cerda, en una modalitat de pràctiques d'APS recurrent —que no sempre reconeguda o suficientment valorada— en alguns centres o institucions educatives, l'ajuda entre iguals. Després d'una exhaustiva anàlisi d'experiències escrites, l'article apunta com aquest tipus de pràctiques poden esdevenir escenaris privilegiats per a treballar simultàniament aspectes acadèmics com de construcció personal i social, a través de l'establiment d'espais i activitats en les que l'eix és la relació d'ajuda.

Des de l'àmbit universitari, Maria Marquès, vicerectora de Docència i EEES de la Universitat Rovira i Virgili, presenta el Programa d'Aprenentatge Servei en procés d'aprovació a la seva universitat. L'article descriu el marc institucional i l'estratègia seguida per a la institucionalització de l'APS, que té com a fonament un conjunt d'experiències prèvies d'APS, així com també la iniciativa del professorat que les ha impulsat. Algunes d'aquestes experiències apareixen breument descrites en el mateix text.

Enllaçant amb l'anterior, apareix l'article que signa la professora Laura Rubio, amb la voluntat de destacar els principals aspectes que fan de l'APS una proposta d'interès, necessària i rellevant a l'àmbit universitari. A continuació, es presenta la Red Universitaria de Aprendizaje Servicio, impulsada des de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, que des de la seva constitució ha esdevingut un element clau per avançar en la difusió, reflexió i implementació de l'APS a la universitat, a escala estatal.

Ja des de l'àmbit de la recerca, les professores Pilar Folgueiras i Esther Luna presenten a través del seu article, alguns dels principals resultats de l'estudi sobre l'avaluació del grau de satisfacció de projectes d'APS. La recerca, que obre una línia de treball encara escassa al nostre territori, posa al descobert l'elevat grau de satisfacció dels participants en aquest tipus de projectes i analitza els motius destacats pels propis alumnes de diferents nivells educatius.

El monogràfic acaba amb un article del professor Josep Maria Puig juntament amb Laura Campo i Teresa Climent, representants del Centre Promotor d'Aprenentatge Servei, liderat per la Fundació Jaume Bofill, que analitza el procés seguit a Catalunya per a la difusió de l'APS. El text aprofundeix en l'element de la connexió entre els diferents agents de la comunitat com un dels eixos de l'arrelament de la proposta i l'extensió de la seva xarxa en el que ells anomenen la primera onada de difusió i impuls de l'APS.

En les properes planes, per tant, s'hi poden trobar algunes de les reflexions, resultats i imatges obtingudes a través de l'estudi, la recerca i l'impuls de l'APS en aquest darrer tram. El camí, però, continua, i ho fa mirant endavant amb nous reptes, noves propostes i noves il·lusions. Així ho apunten els mateixos autors i autores en alguns dels seus textos: posar en marxa més recerques sobre l'impacte dels projectes d'APS en els participants, la comunitat o les pròpies institucions; aconseguir una major implicació per part de les entitats socials en el disseny i implementació de projectes d'APS propis; garantir un major reconeixement per part de la institució universitària pels projectes d'APS en aquest àmbit; o afavorir la definició de polítiques públiques que serveixin de marc per aquest tipus de propostes, en són alguns exemples. Aquests, esperem, seran ja contingut d'un proper monogràfic. I és que encara hi ha molt per recórrer; ben segur que les pàgines que venen a continuació ens permeten seguir fent camí.